

v kontextu protizidovských aspektů středověké politiky. Závěrečný text Martina Bažila uvádí možné pohledy na masopustní hru *Des entkrist vasnacht*, ve které autor nalézá možné narážky na Karla IV. a jeho okolí.

Sborník *Karel IV. a Emauzy* přináší pohled na roli Slovanského kláštera z širokého mezioborového spektra, zůstává nicméně skutečností, že diskuse je vedena především uvnitř jednotlivých disciplín. I přesto je velmi obohacující, jak svědčí zejména dialog mezi Klárou Benešovskou, Janem Dienstbierem a Kateřinou Kubínovou.

BARBORA UCHYTILOVÁ

Severozápadní Čechy za vlády Lucemburků. Výstava k 700. výročí narození Karla IV. 6. 5. – 30. 10. 2016, Jízdárna teplického zámku, edd. Michaela OTTOVÁ – Lubomír TURČAN, Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích, Litoměřice 2016

343 s., ISBN 978-80-87784-16-7

Husovské a karlovské výročí v letech 2015/2016 bylo přesvědčivým důkazem, že lze všude najít libovolné spojnice „jubilantů“ s jednotlivými oblastmi, jen aby se otevřely měšce na podporu výstav, konferencí či publikací. V případě výstavy a knihy *Severozápadní Čechy za vlády Lucemburků* nás hned vstupní text Lenky Bobkové a Michaely Hrubé přesvědčuje, že zde k násilným výkladům nebylo třeba sahat. Severozápadní Čechy hrály významnou geopolitickou roli již za krále Jana, což bylo dáno nejen zahraniční politikou a složitými vztahy se saskými Wettiny, ale i významnou prezencí zdejších rodů na lucemburském dvoře. S licencí od Petera Morawa lze říci, že severozápadní Čechy byly „königsnahe Landschaft“. Tuto pozici Jan i Karel posilovali budováním lenních vazeb ke zdejším nobilitě, v Čechách často jen nedlouho usedlé a na panovnické přízni tudíž závislejší.

Nebyla to však jen šlechta, kdo s panovníkem spolupracoval, ale i zdejší urbánní centra. Král Jan vydal 58 listin pro městské příjemce ze zdejšího regionu, což představuje více než polovinu takových písemností expedovaných jeho kanceláří (s. 30). I přes určité zkreslení dané příznivým dochováním ve zkoumaném regionu jde o jasný důkaz jeho významu v lucemburské teritoriální politice. Otázka po přečtení prvního oddílu, jenž

tvorí právě jen úvodní studie, tak zní logicky. Promítne se uvedená afinita i do umělecké tvorby severozápadních Čech a bude možné sledovat konkrétní vazby na dvůr? Pro její zodpovězení zvolili editoři standardní schéma: sochařství, malířství, architektura, umělecké řemeslo, hmotná kultura a hrady.

Právě kapitola o opevněných sídlech ukázala tyto vztahy v nejpřesvědčivější podobě. Systematický výzkum Milana Sýkory, který se zaměřuje právě na severozápadní Čechy, přinesl nejen řadu konkrétních poznatků k jednotlivým hradům, ale i změnu pohledu na zakladatelskou činnost Jana Lucemburského. V případě hradů byla dříve chápána jako spíše nevýrazná, což Sýkora na základě svého bádání odmítl. Výzkum militarií ukazuje na významné bojové aktivity v regionu, ovšem přehrániční konflikt měl být jen jednou z pohnutek k dobudování sítě královských či lenních hradů; stejně tak hrály roli motivace hospodářské, související s obchodem a těžbou rud. Sumář aktivit panovníka, jenž se přitom mohl opřít již o stávající síť hradů, je úctyhodný: „Po nástupu na trůn Jan získal zpět do svého vlastnictví hrady Most a Kadaň, dostavěl hrad v Litoměřicích, podnikl výstavbu nových lenních hradů Perštejn, Hasištejn, Nový Žeberk, Krupka, Kyšperk, Střekov a Kamýk, majitelé starších hradů Starého Žeberka a Rýzmburka (Oseka) se s nimi uvázali v léno“ (s. 198–199).

V případě movitých památek je pochopitelně hledání souvislostí složitější. Sochařskou produkci si chronologicky rozdělili tři autoři. Lubomír Turčan, který zpracoval janovské období, se mohl opřít jen o několik, byť zajímavých artefaktů, region je ovšem chudý i na produkci z období, kdy umění vládl krásný sloh. Na něj se zaměřila Michaela Ottová, musela nicméně hned v úvodu konstatovat, že v „památkovém fondu oblasti severozápadních a severních Čech postrádáme bohužel kamenosochařské doklady vrcholného krásného slohu a nemáme ani zprávy, že by zde původně nějaké byly“ (s. 82). Bylo tak nutné se spokojit s řezbářskými pracemi pozdního krásného slohu, jichž je nicméně více než 40 (zejména madony a piety). Ottová je dává do souvislosti – tu více, tu méně hypoteticky – s pražským dvorským prostředím, a staví se skepticky k možnosti lokálně působících dílen.

Absenci kamenosochařství přijal jako skutečnost Aleš Mudra, jenž zpracoval vlastní karlovské období a přímo do názvu studie vytkl pojem řezbářství. Autor konstatuje ve srovnání s ostatními regiony vysoký počet kvalitních řezbářských prací, což vysvětluje těsnými kontakty objednavatelů s dvorským prostředím. Mudra nejdůsledněji

stopuje funkční a objednavatelský kontext pojednávaných děl a to mu umožňuje položit důkladnější fundament k jindy spíše chtěným než doložitelným souvislostem s pražským centrem. Je nicméně znát, že téma i region jsou autorovi těsné, a výklad se rozbíhá k pozoruhodným obecnějším úvahám o vztahu řezbářství a malířství, fungování uměleckých dílen, ikonografických inovací a konečně i o proměně komunikace mezi uměleckým dílem a recipientem. „Namísto dřívějšího strnulého zehnaní nebo pasivního držení atributů nyní pohyb těla, gesta rukou, výrazy tváří, pohledy nebo náznaky zvuků (např. řev draka v Puschendorfu) aktivují prostor mezi jednotlivými postavami sousoší navzájem i mezi sousoším a divákem“ (s. 74).

Oproti interpretačně nápadité Mudrově studii se autoři kapitol o malířství (Jan Royt) a architektuře (Michal Patrný) více drží svého materiálu. Jde v jejich případě spíše o výčty a nastínění vývojových linií, byť zejména u architektury se jedná o poctivě zpracovaný katalog. Osvěžující je naopak druhá Mudrova studie, jež se zabývá uměleckým řemeslem souvisejícím s náboženskou kulturou. Za zmínku zde stojí zejména vůbec první důkladnější představení unikátní monstrance z Chebu z doby kolem roku 1400. Hmotnou kulturu ve svazku prezentuje kolektivní studie pěti autorů (Eva Černá, Jiří Crkal, Kryštof Derner, Milan Sýkora, Martin Volf), která v sondách představuje jednotlivé facety každodennosti; většinou jde o příklady z autopsie, výklad je tedy velmi fundovaný, byť nijak systematický.

Třetí část knihy zahrnuje seznam 97 na výstavě prezentovaných exponátů (nejedná se o katalogová hesla), čtvrtá fotodokumentaci. Ačkoli se studie věnují převážně „vysokému“ umění, mezi vystavenými exponáty zaujme zejména užité umění, často zcela neznámé, neboť jde o nedávné archeologické nálezy. Bohužel fotodokumentační část není nijak provázána s předešlými texty, což je škoda, neboť některé popisy ve studiích jsou bez obrázku jen těžko stravitelné, ten přitom v jiné části publikace k nalezení je. Druhá výtka, či spíše zamyšlení se týká struktury studií. Klasičtí členění látky historický kontext – sochařství – malířství – architektura – umělecké řemeslo – hmotná kultura vede k multiplikaci výkladu, který je kvůli mnohdy odlišnému pojetí spíše matoucí. Nebylo by účelnější představit jednotlivé lokality v totalitě jejich sídelních a kulturních souvislostí než vždy vytrhnout jednu z těchto komponent (fundátor, sídlo, kostel, jeho architektura, vybavení kostela, malířská výzdoba, sochařská výzdoba, každodennost atd.)? Chápu náročnost tohoto úkolu oproti tradičnímu rozdělení si jednotlivých

specializací, ovšem výsledek by stál za to; to inspirativně ukázala již výstava *Bez hranic*, ostatně s publikací *Severozápadní Čechy za vlády Lucemburků* tematicky i autorsky úzce svázaná.

Nestává se často, aby se účelové jubilejní spojení ukázalo tak funkčním jako v případě severozápadních Čech a Lucemburků. Byť velmi nesoustavně, upozornila anotovaná kniha na význam regionu v politice této dynastie, rehabilitace se pak dočkal zejména Jan Lucemburský. V případě vlastní umělecké produkce nejsou výsledky až tak přesvědčivé, šířeji koncipovaná analýza objednavatelského kontextu ale může přinést i na tomto poli další posuny.

ROBERT NOVOTNÝ

ARCHEOLOGIE

Jan HASIL, *Chebsko v raném středověku. Archeologie středoevropského regionu v 7.–12. století*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2018 (= *Archeologica*)

340 s. + xvi stran obrazových příloh,
ISBN 978-80-7422-418-8

Jan Hasil se problematikou raně středověkého Chebska a kulturními kontakty mezi oblastí Čech a Bavorska zabývá dlouhodobě. Věnoval jí i svoji disertaci, již pod názvem *Česko-bavorské kulturní kontakty v raném středověku* obhájil roku 2016 na Ústavu pro archeologii FF UK. Právě autorova doktorská práce se stala i základem pro předloženou publikaci, jež si za hlavní cíl vytkla na základě revize dosavadního bádání podat nadregionální a komparativní pohled na oblast Chebska.

První část knihy se poměrně obsáhle věnuje historiografii. Chebský region byl až do konce druhé světové války osídlen především německojazyčným obyvatelstvem, proto jsou zde nejprve představeni místní badatelé německé národnosti, například významný archeolog Anton Gnirs. Po roce 1945 nastala „totální diskontinuita“, jelikož se historiografická i archeologická práce na Chebsku stala doménou českojazyčných badatelů, z nichž můžeme jmenovat například archeology Rudolfa Turka a Antonína Hejnu. Příspěvkem prvního jmenovaného bylo kromě jiného také vymezení kmenového území v pramenech nijak nezachycených, a tedy fiktivních „Hbanů“, kteří